

Türk Dili II

7. Hafta
Öykü ve
Roman

BAŞLAT

Dersin Hedefi

- Kurmaca metinlerin genel özelliklerinin açıklanması
- Öykü ve roman türleri hakkında genel bilgi verilmesi

İçindekiler

İÇİNDEKİLER

Kısaca işleyeceğimiz konular şöyle:

- Kurmaca Metinlerin Genel Özellikleri
- Kurmaca Metinlerde Gerçeklik
- Öykü ve Roman

Kurmaca Metinlerin Genel Özellikleri I

Daha önceki bir derste üzerinde durduğumuz gibi edebî/kurmaca türlerdeki temel amaç, nesnel/öğretici metinlerde olduğu gibi öncelikle doğrudan okura bilgi vermek değildir; estetik zevk uyandırmak, farklı yaşam deneyimlerini paylaşmak, düş gücünü tetiklemektir.

Kurmaca Metinlerin Genel Özellikleri II

Kurmaca türler arasında ilk akla gelenler **öykü**, **roman**, **şiiir**, **tiyatro**dur. Kurmaca metinler de ele alınan konular ve yapısal farklılıklara bağlı olarak kendi içinde alt türlere ayrılır.

- **Düz yazı** türler ile **şiiir**;
- **Düz yazı** içinde **öykü** ile **roman**;
- **Öykü** içinde **durum öyküsü** ile **olay öyküsü**;
- **Roman** türü içinde **tarihî roman**, **bilimkurgu roman** çeşitleri olması gibi.

Ancak daha önce de belirttiğimiz gibi farklı türlere ya da alt türlere özgü özellikler iç içe de kullanılabilmektedir.

Örneğin bir romanın bütünü mektup biçiminde yazılabileceği gibi **şiiir** biçiminde yazılan **öyküler** de vardır.

Kurmaca Metinlerin Genel Özellikleri III

- Kurmaca metinler hayal gücünden destek alan öznel ürünlerdir.
- Kurmaca metinlerde ağırlıklı olarak öyküleme ve betimleme anlatım biçimleri kullanılmakla birlikte yazarın amacı doğrultusunda farklı anlatım biçimleri bir arada bulunabilir.

Açıklamayı görmek için
butona tıklayın.

Kurmaca Metinlerin Genel Özellikleri III

Kurmaca metinlerde mesaj verme kaygısı güden örnekler de dâhil olmak üzere **estetik önemli bir ölçüt** olarak benimsenir. Bu nedenle kurmaca metinlerde neyin anlatıldığı kadar **nasıl anlatıldığına** da dikkat etmek gerekir. Hepimizin gündelik yaşamda deneyimlediği ya da tanık olduğu sıradan bir olay, usta bir yazarın elinde yerel kültürü de aşarak insana dair evrensel gerçeklerin etkileyici bir biçimle sunulduğu bir metne dönüşebilir ve bizi kanıksadığımız gerçeklikler üzerine yeniden düşünmeye sevk ederek zihinsel ilerleyişimize katkı sağlayabilir. Sanat yapıtları yalnızca işledikleri konuların "büyüklüğüne" ya da "ciddiyetine" göre değer kazanmaz.

Açıklamayı görmek için
butona tıklayın.

Kurmaca Metinlerin Genel Özellikleri IV

Kurmaca türlerde dilin kullanımı metin içinde kurgulanan gerçekliğe uygun şekilde biçimlenir, sözcükler birincil anlamlarının dışında yeni anlamlar kazanır, dilin kurallarıyla oynanabilir. Sözcükler, gündelik konuşmalarda olduğu gibi herkesin bildiği, paylaştığı, alışılmış anlamlarıyla kullanılmaz; konuşma dilinin söz değerlerine yeni anlamlar yüklenir. Tam da bu nedenle yazarın iletmek istedikleri ile farklı okurların metinden çıkardığı anlamlar her zaman örtüşmeyebilir. Öyle ki aynı okurun bile farklı zamanlarda, değişen koşullarda okuduğu aynı kurmaca metin hakkındaki görüşleri de değişiklik gösterebilir.

Açıklamayı görmek için butonlara tıklayın.

Kurmaca Metinlerin Genel Özellikleri IV

José Ortega y Gasset'in Cervantes'in *Don Kişot* romanı için söylediği gibi "İnsan onu hayatında üç kez okumalıdır. Kahkahanın kolayca dudaklara fırlayıp duyguları harekete geçireceği gençlikte, mantığın hâkim olmaya başladığı orta yaşta, her şeye felsefe açısından bakıldığı ihtiyarlıkta".

Açıklamayı görmek için butonlara tıklayın.

Kurmaca Metinlerin Genel Özellikleri IV

Kurmaca metinlerde anlam çok yönlü ve karmaşıktır.

Bu nedenle kurmaca dünyanın kapıları okurun donanımı, metni keşfetme konusundaki hevesi ve uğraşı ölçüsünde aralanacaktır.

Açıklamayı görmek için butonlara tıklayın.

Kurmaca Metinlerin Genel Özellikleri V

Edebî metinlerde ileti/ana düşünce, önerme biçimine, daha doğrusu nesnel-eleştirel metinlerdeki gibi kesin bir yargıya dönüştürülerek verilmez, metnin dokusuna sindirilir. Kurmaca yapıtların düşünsel boyutunu oluşturan, çoğu zaman derin yapıda örtük bulunan, değişik yorumlara açık bu “**ileti**” üzerine düşünmek önemlidir. Edebî metinleri okurken okur olarak, söylenenlerden söylenmemiş olanları çıkarmamız beklenir.

Açıklamayı görmek için
butona tıklayın.

Kurmaca Metinlerin Genel Özellikleri V

İletiyi çözüp metinleri hakkında kavrayabilmek için temel anlatı öğeleri olan olay örgüsünün, kişilerin, bakış açısının, zamanın, mekânın, üslubun anlatı yapısı içindeki işlevlerini çözümleyebilmek ve bu tür metinler kaleme alabilmek için de bu temel öğeleri aynı şekilde işlevsel kullanabilmek gerekir.

Açıklamayı görmek için butona tıklayın.

Kurmaca Metinlerde Gerçeklik

Edebî/kurmaca türlerin özelliği, gerçekliği bir kurguya dönüştürmeleridir. Metinlerde anlatılanlar gerçeklikten bütünüyle kopuk değildir, ondan beslenir ancak yazarın amaçları ve hayal gücü doğrultusunda biçimlenir, değişime uğrar. Bu nedenle kurmaca metinlerin dünyası, kendi gerçekliği içinde değerlendirilmesi gereken bir dünyadır. Yani bir romanı, öyküyü, şiir ya da oyunu kendi iç yapısı içinde düşünmek gerekir.

Açıklamayı görmek için butona tıklayın.

Öykü ve Roman I

Öykü, genel olarak düz yazı türleri içinde değerlendirilen, kurgusal olay ve durumların anlatımına dayanan kurmaca/edebî bir türdür.

Öykünün diğer adı hikâyedir.

Açıklamayı görmek için butonlara tıklayın.

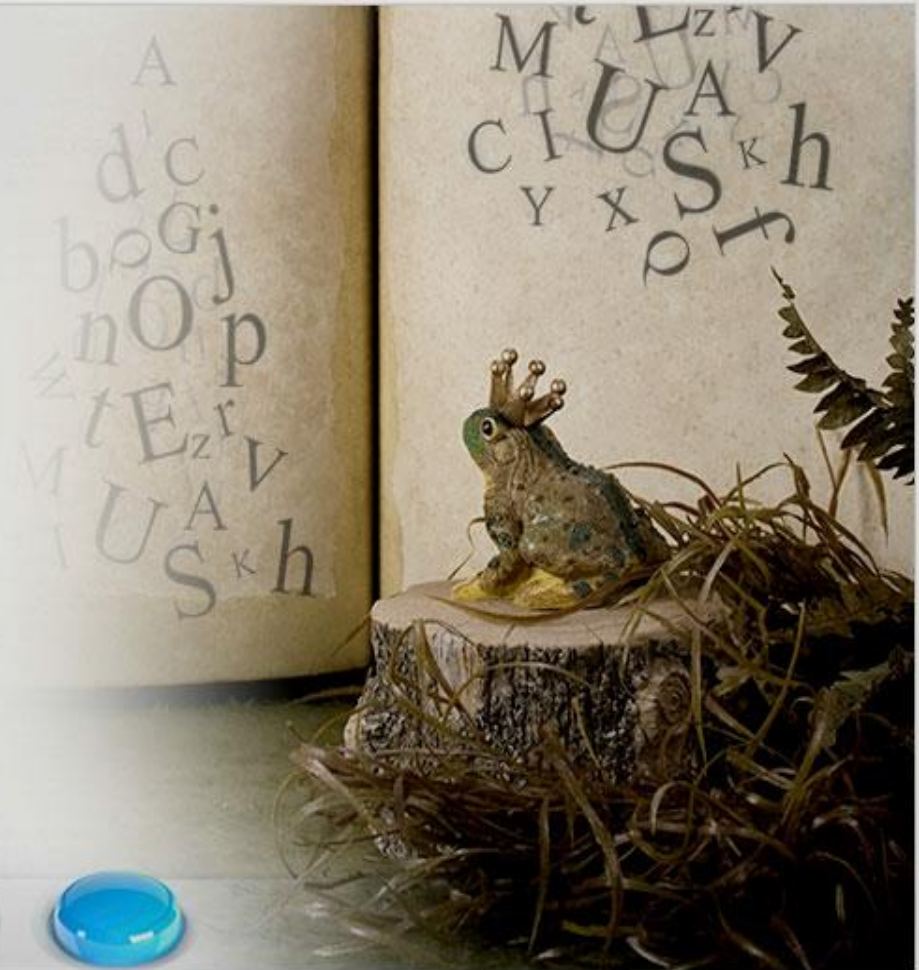

Öykü ve Roman I

Öykünün edebî tür dışındaki diğer genel anlamı ise ayrıntılarıyla anlatılan olaylar dizisidir.

Edebiyat, sanat yapma amacı olmadan bir olayın ya da durumun mekân, zaman ve kişilere bağlı olarak sözlü ya da yazılı biçimde ayrıntılarla anlatılmasına da öykü/hikâye denir.

Açıklamayı görmek için butonlara tıklayın.

Öykü ve Roman I

Örneğin yaşam öyküsü ifadesinde ya da bir hastalığın seyrinden bahsedilirken kullanılan hastalık öyküsü teriminde olduğu gibi. Dolayısıyla "hikâye anlatmak" demek anlatılanın doğrudan bir edebî tür olarak hikâye olması demek değildir. Destan, efsane, masal gibi öncelikle söze dayanan anlatım türlerinde olduğu gibi kurmaca olmayan diğer bütün anlatım temeline bağlı yazılı ve sözlü türlerde de anlatımla kastedilen **öyküleme**dir.

Açıklamayı görmek için butonlara tıklayın.

Öykü ve Roman II

Roman da öykü türü de yaşanmış, yaşanması mümkün durumları, olayları hayal gücüyle biçimlendirerek bir ileti temelinde anlatma sanatıdır.

Açıklamayı görmek için butonlara tıklayın.

Öykü ve Roman II

Romanda olay, durum, kişiler, yer ve zaman geniş bir plan içinde işlenir. Öyküde bu öğelerin belli bir yönü ya da kısa bir görünümü üzerinde durulur. Örneğin **romanda** bir karakterin **tüm yaşam serüveni** ve başka kişilerle ilişkisi ele alınırken, **öyküde** karakterin yaşantısından belli bir kesite yoğunlaşılır ve kişi kadrosu genellikle romandaki kadar kalabalık olmaz.

Açıklamayı görmek için butonlara tıklayın.

Öykü ve Roman II

Küçük bir roman boyutuna varan öyküler de olmakla birlikte genellikle **öykü, roman türüne göre daha kısadır.** Bu da daha az sayfayla etki gücünün sağlanabilmesi için daha az sayıda ögenin ayrıntılı ve yoğunlaştırılmış şekilde ele alınması gerekliliğini doğurur. Öykü bu kısalığı nedeniyle işlevsiz söz kalabalığını kaldırmaz, anlatımda ekonomi ve yoğunluk öykünün başlıca özelliklerindendir.

Açıklamayı görmek için butonlara tıklayın.

Öykü ve Roman III

Öykü türü genellikle olay öyküsü ve durum öyküsü olarak iki çeşit yapısal farklılıkla ele alınmaktadır.

Açıklamayı görmek için butonlara tıklayın.

Öykü ve Roman III

Fransız yazar Guy de Maupassant'ın öykülerinden yola çıkarak Maupassant tarzı öykü de denilen olay öyküsünün özelliği, öyküde başından sonuna takip edilebilecek, merak duygusu ya da gerilim uyandıran ve sonunda çözüme kavuşturulan bir olayın merkezde olmasıdır.

Açıklamayı görmek için butonlara tıklayın.

Öykü ve Roman III

Örneğin bir cinayet olayı etrafında katilin kim olduğu sorusuna yanıt aranılan, olayların birbirini izlediği, merak duygusunun, gerilimin tırmandırıldığı **klasik polisiye öyküler** böyledir.

Türk edebiyatında bu öykü biçimi için sıklıkla gösterilen örneklerden biri Ömer Seyfettin'in öyküleridir.

Açıklamayı görmek için butonlara tıklayın.

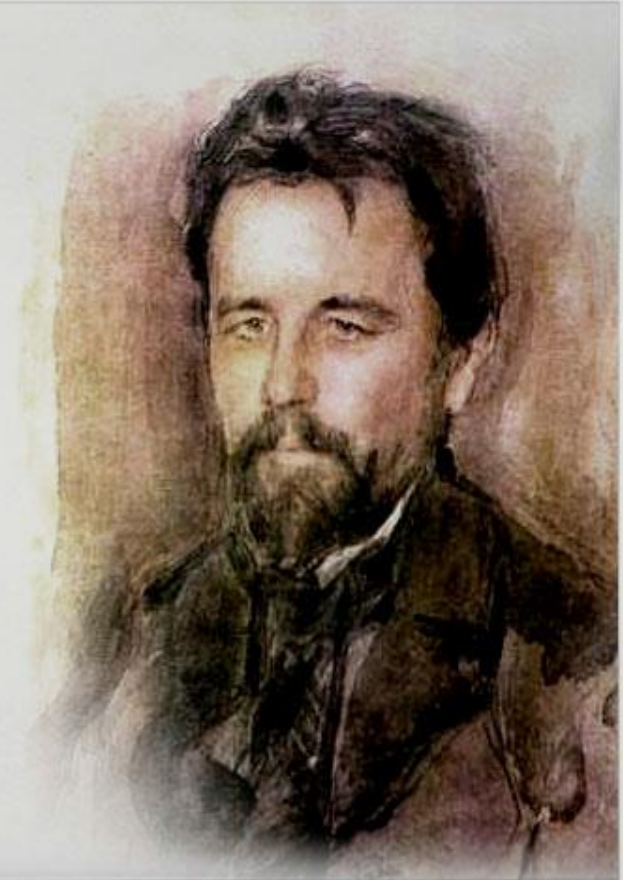
Öykü ve Roman IV

Durum öyküsüyle kastedilen öykü tipi ise olayın, çözümlenmesi beklenen, merak uyandıran bir maceranın değil, **yaşam içindeki belli bir anın, insani durumun, iç yaşantının anlatılmasıdır.**

Bu tip öyküde amaç, okurda merak uyandıran, onun düğümü çözmek için izini süreceği bir olay ya da macera sunmak değildir.

Deyim yerindeyse yaşamın bir anının, kesitin fotoğrafı çekilir ve o fotoğraftaki ayrıntılar üzerinden kültürel ve evrensel yaşantılar, ilişkiler, insan özellikleri ortaya konur.

Anton Çehov

Açıklamayı görmek için butona tıklayın.

Öykü ve Roman IV

Bu tarz öykünün en önemli temsilcilerinden biri Rus yazar **Antov Çehov**'dur. Bu nedenle durum öyküsüne **Çehov tarzı öykü** de denilmektedir.

Türk edebiyatında **Memduh Şevket Esendal** ve özellikle **Sait Faik Abasıyanık**'ın öykülerinde de bu yapıya rastlanmaktadır.

Anton Çehov

Açıklamayı görmek için butona tıklayın.

Öykü ve Roman V

Türk edebiyatında **öykü anlatma**,
nakletme geleneği halk hikâyelerine
kadar uzansa da öykünün başlı başına bir
edebî tür olarak ortaya çıkışı 19. yüzyıldır.

Samipaşazade Sezai, Nabizade Nâzım,
Ahmet Mithat gibi yazarlar hem öykü
türünün hem de Türk edebiyatında öykü
ile aynı zamanlarda ortaya çıkan **roman**
türünün ilk örneklerini vermişlerdir.

Sait Faik Abasıyanık

Açıklamayı görmek için
butona tıklayın.

Öykü ve Roman V

Halit Ziya Uşaklıgil, Mehmet Rauf,
Ömer Seyfettin, Halide Edip Adıvar
Ahmet Hamdi Tanpınar, Memduh
Şevket Esendal, Sait Faik
Abasıyanık, Sabahattin Ali gibi
yazarlar elinde **öykü ve roman**
türünün yetkin örneklerini
sergilemeye başlamış ve
günümüze kadar **değişen yönelim**
ve biçimlerle varlığını
sürdürmüştür.

Sait Faik Abasıyanık

Açıklamayı görmek için
butona tıklayın.

Konularla İlgili Kaynaklar

- Özdemir, Emin. *Eleştirel Okuma*
Ankara: Bilgi Yayınevi, 2000.

7.
Haftanın
Sonu